

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No1
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 612 sahifa,
5-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Talabalarda tolerantlikni shakllantirish zarurati va samaradorligi.....	28
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Muhandislik grafikasi bo'yicha raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini yaratish	34
Axmatova Asila Akmaljon qizi	
Investigation on the Efficacy of Pedagogical Approaches in Virtual Learning	37
Burkxonova Zarafuz Qobilovna, Makhmudov Shaxboz Muzzafarovich	
The Role of Input And Interaction in Second Language Acquisition.....	40
Dilorom Poyonova	
Muhandislik yo'nalishida kartografiya fanini integratsiyalashgan holda o'qitish	45
Kazakbayeva Muxabbat Turabayevna	
Incorporation of Moocs Into the Digital Educational Framework for the Development of Professional Speech Culture.....	49
Kudrat-Zoda Kamola Alisherovna	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	52
Makhmudova Ugiyoy Baxtiyarovna	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish	57
Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinovna	
Transformatsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish.....	61
Mirzayeva Ziyoda Uktamjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish	65
Qurbonboyeva Gulnoza Mahmud qizi	
An Online Service that Integrates Up-To-Date Content From Well-Known Mooc Platforms	68
Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Abdurahmonova Osiyo Jahongirovna	
The Fourth Phase of Distance Education: Integrated Technologies and Moocs	71
Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, TaranenkoTatyana Viktorovna	
Gamifikatsiya orqali iqtidorli o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish	74
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Xaytbayeva Malika Qobil qizi	
Boshlang'ich ta'lim fanlarini didaktik o'yinlar orqali tushuntirish	77
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Shomaxsudova Diyora Dilshod qizi	
O'smirlar orasida alkogolizm, giyohvandlik va toksikomaniya profilaktikasi	80
Sh. F. Mustafayeva	
Educational Physics Experiments: Methods and Didactic Strategies for Developing Critical Thinking in Students	85
Turayev Alimjan Bahriddinovich	
The Problems of Remote Learning Technology and Global Trends in University Education Development.....	88
Tursunov Begzod Sherzodovich, Shukurova Madina	
A Case Study of Humanities Disciplines Using Massive Open Online Courses as a Resource for Blended Learning.....	91
Tursunov Begzod Sherzodovich, Eshkabilov Kodirali Davlatmurovich	
Modern Education and Training Practices for Future Dentists	94
Turumova Marjona Bahodirovna	
Kommunikativ yondashuv asosida nutqiy kompetensiyani shakllantirish.....	98
Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna	

Maktabgacha ta'lim jarayonida mutaxassislik fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar: amaliy muammolar va ularning innovatsion yechimlari	102
<i>Xabibulayeva Shaxrizoda O'ktam qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarda nutq o'stirish darslari orqali Soft Skills ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy pedagogik psixologik asoslari	106
<i>Xoldarova Mubina Qudratbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhit va uning turlari	110
<i>Xolmirzayeva O'g'iloy Murotali qizi</i>	
Развитие компетенций студентов-биологов в изучении языков	114
<i>Абдуллаева Нигора Курбановна</i>	
Формирование интереса и повышение эффективности школьного урока физической культуры	118
<i>Мукимов Олим Эргашевич</i>	
Incorporation of Massive Open Online Courses Into the Higher Education Framework	122
<i>Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Nasrullayev Javlonbek Ta'atjonovich</i>	
Совершенствование инновационной методики социально-педагогической деятельности будущих педагогов в полилингвальной среде с использованием искусственного интеллекта	125
<i>Хужаниязова Гузаль Юдашевна</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini xalq og'zaki ijodi asosida rivojlantirish	130
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'rganiladigan nostandart masalalar	133
<i>Karimova Kunduz Ruzibayevna, Yo'ldosheva Tojigul Ulug'bek qizi</i>	
Video-marketingning iste'molchilar jalb qilinishiga ta'siri: Tiktok va Youtube misolida.....	138
<i>Rustamova Ma'mura Asqar qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv jarayonlarini diagnostika qilish	141
<i>Shorustamboeva Shahnoza Ulug'bekovna</i>	
The use of Visualization Technology as a New Trend in Teaching the English Language	144
<i>Tursunoy Ortiqova</i>	
Didaktik drama asosida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda narrativ yondashuvning asosiy tushunchalari tahlili.....	149
<i>Xolbayeva Dildora Azizovna, Sadiyeva Shaxnoza Xusanovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini o'qitishda work-based learning metodikasini qo'llash ..	153
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Bo'lajak shifokorlarni tibbiy amaliyotga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	156
<i>Murtazayeva Nasiba Komiljonovna</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish	159
<i>Xusnidinova Saodat</i>	
Muloqot madaniyati asosida liderlik fazilatlarini shakllantirishning samarali usullari	163
<i>Djumayeva Dildora Isroilovna</i>	
Integrating Quizlet, Kahoot, and Padlet Into Vocabulary Instruction: An Experimental Study With Undergraduate Philology Students.....	167
<i>Inoyatova Umida Boxadir kizi</i>	
Advantages and Disadvantages of Teaching Students Via Competent Based Approach in Order to Improve Their Listening and Speaking in Finland	171
<i>Abdukhakimova Kamola Akmalovna, Rahmatova Mohijahon Ahmad qizi</i>	
Kimyo ta'limida iqlim o'zgarishlariga oid ilmiy ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish	175
<i>Akbarova Saidaxon Rustamovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'limida pediatriya talabalari klinik fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta'lim metodlarining roli.....	180
<i>Atadjanova Shaira Xalilovna, Umardulov Muxtorali Islomkulovich</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Individual ta'lim muhiti asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashni takomillashtirish..... 185 <i>Azamatova Dildora Shuxrat qizi</i>
	Boshlang'ich ta'lim-tarbiya tizimida raqamli ta'limni joriy etishning innovatsion yondashuvlari va samaradorlik omili..... 189 <i>Babayeva Dilnoz Xaydarovna</i>
	O'qish savodxonligini oshirishda xalqaro tadqiqotlarning o'rni (PISA va PIRLS) 192 <i>Barakayeva Shahnoza Fazliddin qizi</i>
	Yosh rahbarlarda boshqaruv stressining namoyon bo'lishi va boshqaruv faoliyatiga moslashuv muammolari: ta'lim tizimi sharoitida psixologik holat tahlili..... 195 <i>Djavgarova Dilfuza Shuxrat qizi</i>
	Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlardan foydalanish asosida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish strategiyalari..... 199 <i>Duvlayeva Nozigul Xolmuxammad qizi</i>
	Enhancing English Learners' Pronunciation Through AI-Based Language Applications..... 203 <i>Egamova Munisa Khakim kizi</i>
	Maktab ta'lim tizimining dars jarayonlarida elektron qo'llanmalardan samarali foydalanish..... 208 <i>Kodirov Akbar Shuxratovich</i>
	Improving the Methodology of Teaching Biochemistry in Medical Higher Education Institutions Through Virtual Laboratory Tools 213 <i>Mamadaliyeva Zarina Rakhmat kizi</i>
	O'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosining nazariy-metodologik asoslari..... 218 <i>Mirsidikova Aziza Mirvohidovna</i>
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sog'lom turmush tarzini tashkil etishning nazariy asoslari 221 <i>Muxtorova Xusnidaxon Abdug'oprovna</i>
	Improving the Theoretical and Methodological Foundations for Integrating Generative Artificial Intelligence Technologies Into English Language Teaching in Higher Education 226 <i>Nigmatova Nozimakhon Ulugbek kizi</i>
	Maktabgacha ta'lim va oila hamkorligi: zamonaviy yondashuvlar va ilmiy asoslar..... 229 <i>Omondavlatova Diyora Otabekovna</i>
	Oliy ta'lim muassasalarida iqtidorli talabalarning ilmiy va ijodiy kompetensiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan axborot tizimini yaratish 233 <i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Ro'zimatova Saidaxon Abdivoxid qizi</i>
	O'quvchilarni o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash pedagogik muammo sifatida..... 237 <i>Qodirqulov Nodirbek Hamroqul o'g'li</i>
	Oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarning kasbiy, madaniy va kommunikativ faoliyatlarini samarali tashkil etish 242 <i>Qurbonova G. M.</i>
	Kasbiy tayyorgarlik jarayonida refleksiv yondashuvning metodologik asoslari 245 <i>Raxmatova Shaxnoza Oybek qizi</i>
	Inkluziv ta'limda pedagogik diagnostika: maxsus ehtiyojli o'quvchilarning o'quv yutuqlarini baholash 248 <i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i>
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari..... 252 <i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>
	Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process 254 <i>Shaymatova Aziza</i>
	Dasturiy-metodik majmuani ishlab chiqish bosqichlari hamda pedagogik talablar..... 259 <i>Soliyeva Gavharoy Yodgorjon qizi</i>
	Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda pedagogik metod va o'yinlarning samaradorligi 265 <i>Suyarova Orzigul Sodiq qizi</i>

Yoshlarni nikohga tayyorlashda shaxsiy omillar va psixologik yetuklik.....	269
<i>To'xtamatova Nargizaxon Abdullayevna, Buranova Sevara Sa'dullayevna</i>	
O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlarning liderlik kompetensiyalarining hozirgi holatini diagnostika qilish	273
<i>Taylakova Dilnoza Norbekovna, Latifova Mavjuda Xurramovna</i>	
Ta'limga o'qib tushinishni sun'iy intellekt bilan integratsiya qilish imkoniyatlari va pedagogik strategiyalari.....	276
<i>Umarov Bahrom Norboyevich</i>	
Talabalar mobilligi jarayonida pedagogik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari.....	281
<i>Xabibullayev Alimardon Xidoyatillayevich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning roli va ahamiyati.....	286
<i>Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'Isin qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda chet tilini o'rganishning ahamiyati va undagi zamonaviy yondashuvlar	289
<i>Yoqubjonova Mohlaroyim Abdumalik qizi</i>	
O'smir shaxsida refleksiyaning shakllanishida ota-ona munosabatlarning ta'siri	292
<i>Yulchiboyeva Dilfuza Ergashevna</i>	
Boshlang'ich ta'limda geymifikatsiya orqali til kompetentligini rivojlantirish.....	297
<i>Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Nurmuhammedova Dilshoda Zaynobiddin qizi</i>	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	302
<i>Журабекова Хабиба Мадаминовна</i>	
Ortodontiyada mioterapiya: miogimnastik dentoalveolyar apparatlarni qo'llashning taqqoslama tavsifi	305
<i>Tursunov Begzod Sherzodovich, Sayfulayeva Aziza Anvarovna</i>	
Музейная педагогика на уроках воспитания в средней школе: методика включения музейных практик в процесс обучения и воспитания подростков	308
<i>Умрихина Виктория Игоревна</i>	
21St Century Dental Innovation Technologies: An Overview	314
<i>Khojimurodov Burkhon Ravshanovich</i>	
Цели и задачи педагогических систем, основанных на конструктивизме в общеобразовательных школах	317
<i>Шарипова Шахноза Шавкат кизи</i>	
Способы повышения мотивации учащихся при изучении русского языка.....	321
<i>Эшонкулов Хамрокул Маматкулович</i>	
Yosh sportchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishda funksional mashqlarning ahamiyati.....	326
<i>Aminov Botir Umidovich</i>	
Nutqiy faoliyatda fikr va til tizimlari.....	330
<i>Axmedova Muyassar Xadimatovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy tilni o'rgatish psixologiyasi.....	333
<i>Axmedova Muyassar Xadimatovna, Halimova Gulasal Xamroqulovna</i>	
10–12 yoshli tennischilarda texnik tayyorgarlik samaradorligini oshirish uslubiyati	336
<i>Axmedova Nafisa Isaxodjayevna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarini shakllantirish masalalarining ilmiy tadqiqi.....	340
<i>Axunbabayeva Shaxnoza Shuxratovna</i>	
Musobaqa oldi bosqichida tennischilarning maxsus jismoniy sifatlarini kompleks mashqlar yordamida rivojlantirish uslubiyati.....	345
<i>Azamatom Abdullo Isaxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuv	349
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida mustaqillik sifatini rivojlantirishga oid yondashuvlar	354
<i>D. A. Saliyeva</i>	
Milliy adabiyot namunalari yordamida talabalar tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	358
<i>Eraliyeva Dilnoza Oybek qizi</i>	

Oliy ta'lim tizimida tyutorlik institutini rivojlantirishning dolzarb masalalari	362
Kandaxarov Zafar Ishratovich, Tajibayeva Komila Taxirjonovna	
Integrating Communicative and Task-Based Approaches in English Language Teaching Within a Learner-Centered Framework	366
Madinabonu Farkhodova	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ijobiy munosabatlarni shakllantirish usullarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	370
Mirsaitova Guzal Baxodirovna	
Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	373
Mamatova Dilnoza Bekpo'latovna	
7-sinf biologiya kursini o'qitishda o'quvchilarning metodologik savodxonligini shakllantirish	377
Mirzayeva Nigoraxon Ibrohimjon qizi, Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li	
10–12 yoshli belbog'li kurashchilarini o'quv-mashg'ulot jarayonida koordinatsion qobiliyatlarni takomillashtirish	380
Mirzoqulov Sh. A.	
Pedagog xodimlarning malaka-mahoratini oshirish – samaradorlik omili	384
Musurmonova Mariya Burxonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligini tizimli yondashuv asosida boshqarishning pedagogik mexanizmlari	387
Muxamatova Gulmira Erkinjon qizi	
Zamonaviy o'zbek tilida so'z tartibi va sintaksis xususiyatlari	392
Narimova Gulnora Abdumannonova	
Ilmiy va innovatsion boshqaruv yondashuvlari orqali o'quv jarayoni samaradorligini oshirish texnologiyalari	396
Norbo'tayev Baxtiyor Abduraximovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida algebraik fikrlashni rivojlantirishda mental arifmetikaning o'rni va roli	400
Nurillayev Samad Safarovich, Qodirova Nilufar	
Bolalarning sportga oid ta'lim-tarbiya madaniyatini shakllantirish omillari va yo'nalishlari	405
Ochilov Jonibek Abdo'xomid o'g'li, Rishad Badayev	
Raqamli ta'lim jarayonida pedagoglarning AKT va media savodxonligini oshirish bo'yicha samarali metodik yondashuvlar	408
Rashidov Sherzod Abdirayimovich	
Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilarning ona tiliga doir bilimlarini mustahkamlash	413
Raxmataliyev Sherzod	
Bosh harflar ramzga aylanganda: monogrammaning zamonaviy grafik dizayndagi ahamiyati	416
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich	
Ta'limning raqamli transformatsiyasi sharoitida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini faollashtirish usullari	420
Xakimova Yoqutxon Toxirjon qizi, Tursunova Saida Soliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida noverbal muloqot kompetensiyasini shakllantirish metodlari	423
Xolmo'minova Bahora Abdujalolovna	
Frustratsiya holatining psixologik mohiyati va uni yengish mexanizmlari	426
Y. E. Sobirov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ertaklarni hikoya qilishda motiv va syujetning tarbiyaviy ahamiyati ("Pahlovon Rustam" ertagi misolida)	430
Zulayxo Nazarova, Farangiz Mardiyeva	
Oliy ta'lim muassasalarining rasmiy veb saytlari sifatini oshirishda sun'iy intellektdan neft va gaz sohasida foydalanish muammolari	433
Tajetdinova Gulnara Abatbay qizi	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	437
Шадиева Нигора Шариповна, Нуруллоева Нилуфар Рузимбоевна	

Ilk yoshdagi bolalar nutqi rivojlanishini psixologik xususiyatlari.....	442
<i>Axmedova Muyassar Xadimatovna, Rajabova Sarvinoz Raxmon qizi</i>	
O'quvchilarda mustaqil ta'lim faoliyatini shakllantirishda kognitiv va metakognitiv strategiyalarning o'zaro integratsiyasi	445
<i>Boymonov Hoshim Isroilovich</i>	
Socio-Psychological Characteristics of the Impact of Social Stigma on the Psycho-Emotional State of Women Experienced in Domestic Violence	449
<i>Dumarova Gulmira Kozimbekovna</i>	
Interfaol o'qitish metodlari orqali o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatni rivojlantirish texnologiyasi.....	452
<i>Jalilova Sevinch Shuhrat qizi</i>	
Akmeologik yodashuv asosida o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasi.....	455
<i>Kuchkorova Ozoda G'ayrat qizi</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarliklari	459
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Psixokorreksiya va psixodiagnostikada proektiv metodning qo'llanishi.....	462
<i>Narbasheva Mexri Achilovna, Odinayeva Farangiz Iloxombek qizi</i>	
Talabalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik jihatlari	465
<i>Safayev Nuriddin Salixovich</i>	
Bolalar nutqini o'stirish jarayonida milliy tarbiyani yo'lga qo'yishning pedagogik imkoniyatlari	469
<i>Valijon Qodirov, Umarova Mubina Ziyoyidin qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik rivojlanishining psixologik–pedagogik xususiyatlari.....	473
<i>Xolboyeva Gulnora Ulashovna, Hamidova Anisa Olimovna</i>	
O'quvchilarning informatika va axborot texnologiyalari fanidan mustaqil o'quv faoliyati natijalarini baholash metodikasi (IIV akademik litseylarida iivakademik.uz veb-platfomasi misolida).....	476
<i>Axmedov Yodgorbek Olimjonovich</i>	
Влияние цифровых технологий на современное общество.....	482
<i>Абдукаримова Шахноза Набиевна</i>	
Mantiqiy tafakkurning falsafiy asoslari va zamonaviy tafakkur turlari (kliplik, tanqidiy, kreativ tafakkur va boshqalar)	485
<i>Jo'rayev Shuhratbek Maxamadaliyevich</i>	
Aralash ta'lim (blended learning) texnologiyasidan foydalanish orqali tasviriy san'at darslarini samarali tashkil etish.....	488
<i>Olimov Anvarjon Mamirovich</i>	
Biblioterapiyani bolalarga singdirishda o'qituvchining tashkilotchiligi	491
<i>Djabborov Ma'sud, Norova Maftuna Karimovna</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarlik jihatlari tahlili.....	493
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Raqamli muhitda ta'lim sifati nazoratini boshqarish mexanizmlarining nazariy asoslari.....	496
<i>Sattoriy Shohruh Abdijabbor o'g'li</i>	
O'zbekiston tarixidagi zamonaviy jarayonlarni falsafiy tahlil asosida o'qitish: nazariy va metodologik yondashuvlar	500
<i>Abdullayeva Asila Abdulxodiyevna</i>	
Methods for Enhancing English Speaking Skills in the Classroom	504
<i>F. Kh. Eshboyeva, Mamayusupova Nihola Ulugbek kizi</i>	
Jamiyatdagi o'zgarishlar va til rivoji	509
<i>Igamnazarova Nafisa Saidnazarovna</i>	
Ta'lim sifati oshirishda fanlararo integratsiyaning dolzarbligi va ahamiyati.....	514
<i>Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna</i>	
Sociocultural Factors Influencing Language Learning Among Central Asian Students.....	519
<i>Mamataliyev Davronbek</i>	
IB kelajak ta'limining asosiy jihatlari	523
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	

O'qish savodxonligi mashg'ulotlarida ertak va maqollardan foydalanish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	528
<i>N. Q. Olimova, X. Xamidova</i>	
Pedagoglarda frustratsion tolerantlik bo'yicha tafovutlarning ifodalanishi	532
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li</i>	
Gamifikatsiya texnologiyasining boshlang'ich ta'limdagi pedagogik samaradorligi	538
<i>Nurniyazova Albinaxan Saparniyazovna</i>	
Teatr pedagogikasining bo'lajak tarbiyachilar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	542
<i>Nurova Rohila Ismoil qizi</i>	
Bolalar kvazimuloqotining psixolingvistik xususiyatlari	547
<i>Yuldasheva Dilafuz Maxamadaliyevna</i>	
Педагогические условия формирования у старших дошкольников основ экономической культуры ..	550
<i>Жураева Наргиза Таировна, Азимова Махбуба Хасановна</i>	
Развитие лексико-грамматического строя речи у детей старшего дошкольного возраста в проектной деятельности	553
<i>Жураева Наргиза Таировна, Алимова Зилола Закировна</i>	
Обогащение представлений старших дошкольников о разных странах мира в детской проектной деятельности	556
<i>Жураева Наргиза Таировна, Дониёрова Шахзода Зафаровна</i>	
Использования дидактических игр для развития коммуникативных умений в группе детей старшего дошкольного возраста	560
<i>Жураева Наргиза Таировна, Рахманова Гуласал Рахматуллаевна</i>	
Развитие творческих способностей дошкольников средствами музыкального фольклора	564
<i>Жураева Наргиза Таировна, Хашимова Хилола Абдусаттаровна</i>	
Karalli va takroriy limitlar orasidagi bog'liq	568
<i>Mambetturdiyev Muxammedali</i>	
Современные заимствования в русском языке (названия фаст-фуда)	572
<i>Рабиева Рухшона Бобожоновна</i>	
качественное высшее образование - основа инновационного прогресса Узбекистана	576
<i>Расулов Илхом Инамович</i>	
Texnologiyalar yordamida og'zaki tarjimoni takomillashtirish: AI va avtomatik translyatsiya tizimlarining imkoniyatlari	580
<i>Rajabova Umida Rajab qizi</i>	
Kompyuter grafikasi vositalari yordamida ta'lim jarayonini tashkil etishning pedagogik asoslari	583
<i>Ergasheva Dilafuz Chori qizi</i>	
A Conceptual Teacher Digital Competence Model for Vocational Education	587
<i>Alisher Jumanov, Guloyim Rakhimboyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentligi tushunchasi	591
<i>Sa'dullayeva Nafisa Ilhomjon qizi, Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar iqtidorini rivojlantirish muammosining pedagogik-psixologik talqini	594
<i>Sapayeva Gulnoz Azimbayevna</i>	
Zamonaviy va an'anaviy tarbiya uslublarining maktabgacha yoshdagi bolalarga psixologik ta'siri. O'zbekiston oilalarida qiyosiy tahlil	600
<i>Tursunova Aziza Ixtiyorovna</i>	
Tarbiyachi faoliyatida tarbiyalanuvchi shaxsni rivojlantirishning zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuvlari	603
<i>Yusupova Vasila Yangibayevna</i>	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	606
<i>Журабекова Хабиба Мадаминовна</i>	
Boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar	609
<i>O'rmonov Elmurod Mamasoliyevich</i>	

PEDAGOGLARDA FRUSTRATSION TOLERANTLIK BO'YICHA TAFOVUTLARNING IFODALANISHI

Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li

O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

“Amaliy psixologiya” kafedrası dotsent v.b.(PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagoglarning kasbiy faoliyati jarayonida yuzaga keladigan frustratsion vaziyatlar, ularning psixologik oqibatları hamda mazkur holatlarga nisbatan namoyon bo'ladigan reaksiyalarning psixologik mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, frustratsion vaziyatlarni bartaraf etish jarayonida frustratsion tolerantlikning tutgan o'rni va ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: frustratsiya, tolerantlik, frustratsion tolerantlik, frustrator, frustratsion vaziyat.

Abstract: This article provides a scientific and theoretical analysis of frustration situations that arise in the professional activities of teachers, their psychological consequences, and the psychological mechanisms underlying reactions to such situations. Particular attention is paid to the role and significance of frustration tolerance in overcoming frustration-related conditions.

Key words: frustration, tolerance, frustration tolerance, frustrator, frustration situation.

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической точки зрения рассматриваются фрустрационные ситуации, возникающие в процессе профессиональной деятельности педагогов, их психологические последствия, а также психологические механизмы реакций, проявляющихся в ответ на данные ситуации. Особое внимание уделяется роли и значению фрустрационной толерантности в преодолении фрустрационных состояний.

Ключевые слова: фрустрация, толерантность, фрустрационная толерантность, фрустратор, фрустрационная ситуация.

KIRISH

Tadqiqot ishimizda ilgari surilgan asosiy muammo pedagoglarda frustratsion tolerantlik namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlarini aniqlashdan iborat. Bundan ko'zlangan maqsad asosida mehnat faoliyatida pedagoglarda yuzaga keladigan frustratsion tolerantlikka ta'sir etuvchi omillar o'rganiladi.

Ta'kidlash joizki, pedagoglarda frustratsion tolerantlik namoyon bo'lishiga qaratilgan diagnostika ishimiz uchun o'tkazilgan metodikalardan olingan natijalar IBM SPSS 20 dasturiga kiritilib, dastlab Kolmogorov-Smirnov mezonı yordamida variatsion qatorlarning normal taqsimlanish qonuniga mos kelishi yoki kelmasligi tekshirildi. Mazkur mezon natijalariga ko'ra sinaluvchilarning ko'rsatkichlari normal taqsimlanish qonuniga mos kelmasligi aniqlandi. Shu boisdan ham tadqiqot natijalarini taqqoslashda Mann-Uitni U-mezonı va Kruskal-Uollis H-mezonlaridan foydalanildi.

Mamlakatimiz olimlaridan S. B. Almardanova, D. D. Boymirzayeva, R. Y. Ernazarova, Z. H. Fayziyev, N. Z. Ismoilova, D. U. Mamadiyarova, Z. T. Nishanova, D. S. Qarshiyeva, E. G'. G'oziyev, F. T. Shermatov va boshqalar frustratsiya, psixologik zo'riqish va kasbiy stressning ifodalanishi, yosh davrlarida hissiyotlar namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari, ularning shaxsdagi psixik jarayonlar bilan o'zaro aloqadorlik masalalari, kasusli vaziyatlarda shaxs emotsional holatini korreksiyalashning ijtimoiy-psixologik mexanizmlarini ilmiy tadqiq etishgan.

Tadqiqot metodologiyasi Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat metodlari, shuningdek, V. V. Boykoning “Frustratsiya holatini aniqlash”, N. E. Vodopyanovanning “Psixologik stress shkalasi”, D. Amirxanning “Koping strategiyalarini aniqlash”, Frayburg so'rovnomasi (FPI), K.N.Tomasning “Shaxsning nizoli xulq-atvoriga moyilligini diagnostika qilish” metodikalaridan foydalanildi. Olingan natijalarning statistik ishonchlilik darajasi matematik-statistika metodlaridan Mann-Uitni U-mezonı, Kruskal-Uollis H-mezonı, Spirmenning r-korrelyatsiya koeffitsiyenti, Vilkokson mezonı orqali tasdiqlandi.

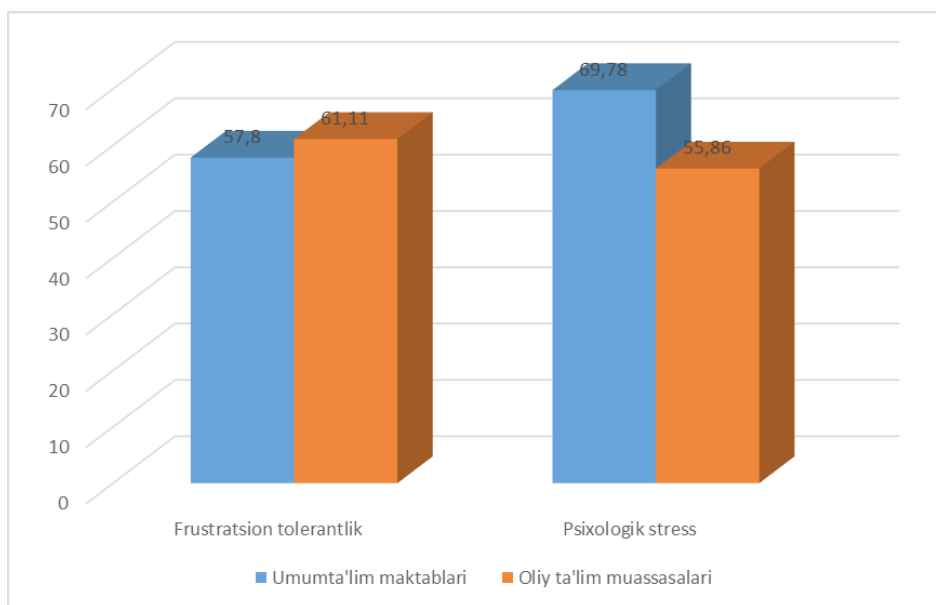
TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumki, pedagoglarda yuzaga keladigan frustratsion tolerantlikni ilmiy tadqiq etish maqsadida V.V.Boyko-ning "Frustratsiya holatini aniqlash" metodikasi tanlab olindi. Mazkur metodika pedagoglarda kuzatiladigan frustratsion tolerantlikning namoyon bo'lish darajalarini aniqlash imkonini berib, maqsadga erishish yo'lida paydo bo'ladigan to'siqlarga bardosh bera olish, emotsional ta'sirlanish kabi munosabatlarni o'z ichiga qamrab oladi. Shu bilan birga, pedagoglarda namoyon bo'adigan emotsional zo'riqish holatlarini o'rganish maqsadida N.E.Vodopyanovanning "Psixologik stress shkalasi"dan foydalanildi. Ushbu so'rovnoma tanlab olingan sin-luvchilar guruhida o'tkazilib, natijalar miqdor va sifat jihatidan tahlil qilingan hamda 1-jadval va 1-rasmda aks ettirilgan.

1-jadval: **Pedagoglarda frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning ifodalanishi (N=312) (Mann-Uitni U-mezoni bo'yicha)**

Komponentlar	Tashkilot	Ranglar o'rtachasi	U (Mann-Uitni qiymati)	p (ishonchlilik darajasi)
Frustratsion tolerantlik	Umumta'lim maktablari	57,80	1492,0	p>0,05
	Oliy ta'lim muassasalari	61,11		
Psixologik stress	Umumta'lim maktablari	69,78	1229,0*	p≤0,05
	Oliy ta'lim muassasalari	55,86		

1-jadvalda keltirilgan natijalarga ko'ra, umumta'lim maktablarida va oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritadigan pedagoglar orasida namoyon bo'ladigan frustratsion tolerantlikning psixologik xususiyatlari o'rganilganda, ushbu holat bo'yicha ahamiyatli tafovutlar qayd etilmadi (U=1492,0; p>0,05). Bundan ma'lum bo'ladiki, ta'limning turli bo'g'inlarida faoliyat yurituvchi pedagoglarda mehnat jarayonida yuzaga keladigan turli kutilmagan salbiy voqea-hodisalardan tezda tashvishlanish, vaziyat uchun javobgarlikni o'z bo'yniga olish, o'zini o'zi tanqid qilish, o'z xatti-harakatlarining oqibatlaridan afsuslanish, belgilangan maqsadga erisha olmaganlikdan qoniqmaslik holatlari bir-biridan tubdan farq qilmaydi. Bundan ko'rinadiki, pedagoglarda frustratsion tolerantlikning faol ifodalanishi har doim ham ular ishlaydigan maktab yoki oliy ta'lim tashkiloti bilan bog'liq bo'lmaydi.

1-rasm: **Pedagoglarda frustratsion tolerantlik bo'yicha tafovutlarning aks ettirilishi (N=312)**

Psixologik stressning namoyon bo'lishi bo'yicha umumta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalari pedagoglarining ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslanganda, ular o'rtasida ahamiyatli farqlar aniqlandi (U=1229,0; p≤0,05). Mazkur ko'rsatkichlarga tayanib, ta'kidlash joizki, oliy va o'rta ta'lim tashkilotlarida faoliyat olib boradigan o'qituvchilarning stressga berilish darajasi bir-biridan farq qilib, kasbiy faoliyatda sodir bo'ladigan har xil ko'ngilsiz hodisalarda o'zini asabiy his qilish, emotsional zo'riqishlarni boshdan kechirish, stressogen omillarga barqaror munosabat bildira olmaslik hamda shu kabi boshqa salbiy hissiy holatlar, asosan, oliy o'quv yurtlarida faoliyat yuritadigan professor-o'qituvchilarga nisbatan umumiy o'rta ta'lim maktablarida ishlovchi pedagoglar o'rtasida

tez-tez kuzatilishi tadqiqot natijalaridan ma'lum bo'ldi. Tafovutlarning bunday ifodalanishini maktabda ish yuklamasining ko'pligi, bugungi kunda o'quvchilar xulqidagi og'ishlarning ortganligi va ular bilan ishlashdagi qiyinchiliklar, ota-onalar bilan murosasizlik holatlari bilan izohlash mumkin.

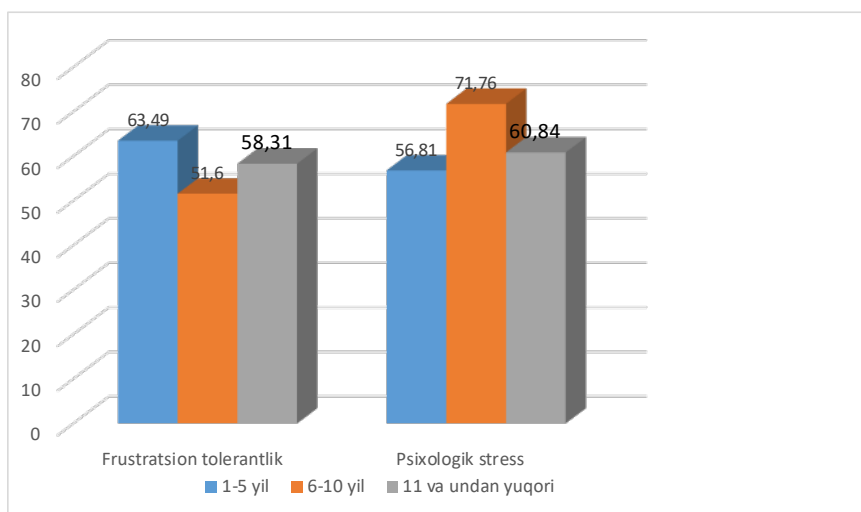
Yuqorida keltirilgan natijalar asosida qayd etish mumkinki, umumta'lim maktablarida va oliy o'quv yurtlarida faoliyat yuritadigan pedagoglarda yuzaga keladigan frustratsion tolerantlik ta'lim tashkilotlarining turlari jihatdan ahamiyatli tarzda tafovutlanmaydi. Mazkur ko'rsatkichlardan ko'rinadiki, pedagoglarning kelajakda erishish rejalashtirilgan maqsadlarga to'siq bo'ladigan vaziyatlarga jiddiy e'tibor bermaslik, tushkunlikka tushmaslik kabi frustratsion tolerantlik sifatlarini namoyon qilishi o'zi ishlaydigan ta'lim tashkilotining shakliga bevosita bog'liq bo'lmaydi.

Shuningdek, yuqorida keltirilgan metodikalar bo'yicha umumta'lim maktablarida va oliy o'quv yurtlarida faoliyat yuritadigan pedagoglarda yuzaga keladigan frustratsion tolerantlik hamda emotsional zo'riqish holatlarining mehnat stajlari kesimidagi o'zaro ko'rsatkichlari ham taqqoslanib, ularning natijalaridagi farqlar o'rganildi. Dastlab oliy ta'lim muassasalarining professor-o'qituvchilari va o'rta ta'lim tashkilotlari pedagoglarining umumiy ko'rsatkichlariga e'tibor qaratilib, ushbu so'rovnomalar bo'yicha qayd etgan natijalari hamda tafovutli jihatlari 2-jadval va 2-rasmda aks ettirilgan.

2-jadval: Pedagoglarda frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning mehnat stajlari kesimida ifodalanishi (N=312) (Kruskal-Uollis H-mezoni bo'yicha)

Komponentlar	Mehnat staji	Ranglar o'rtachasi	H (Kruskal-Uollis qiymati)	p (ishonchlilik darajasi)
Frustratsion tolerantlik	1-5 yil	63,49	2,12	p>0,05
	6-10 yil	51,60		
	11 va undan yuqori	58,31		
Psixologik stress	1-5 yil	56,81	2,96	p>0,05
	6-10 yil	71,76		
	11 va undan yuqori	60,84		

Jadvalda (2-jadval) keltirilgan ko'rsatkichlarga ko'ra, frustratsion tolerantlikning namoyon bo'lishi bo'yicha 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglarning natijalari o'rtasida ahamiyatli farqlar aniqlanmadi ($H=2,12$; $p>0,05$). Buni shunday izohlash mumkinki, turli davrlar mobaynida ta'lim tashkilotlarida faoliyat yuritib keladigan professor-o'qituvchilarda maqsadga erishish yo'lida paydo bo'ladigan to'siqlardan umidsizlikka tushish, kelajakka ishonch bilan boqmaslik, yuzaga kelgan noxush vaziyatning yechimini tashqi olamdan qidirish, shu bilan birga, bu kabi salbiy voqe'larga nisbatan bardoshlilik sifatleri bir xil tarzda namoyon bo'ladi. Demak, oliy o'quv yurtlari yoki umumiy o'rta ta'lim maktablarida dars beruvchi pedagoglarda kutilmagan noxush vaziyatlarga ruhan tayyor turish, to'siqli holatlarni tushkun kayfiyatlarsiz qabul qilish singari frustratsion tolerantlik xususiyatlari ularning qancha muddat davomida ish yuritib kelayotganligi bilan belgilanmasligi tadqiqot natijalari orqali qayd etildi.

2-rasm: Pedagoglarda frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning mehnat stajlari kesimida aks ettirilishi (N=312)

Psixologik stressning namoyon bo'lishi bo'yicha turli muddat davomida oliy ta'lim tashkilotlari va umumta'lim maktablarida ishlab kelayotgan pedagoglarning natijalari qiyosiy o'rganilganda, ular o'rtasida ahamiyatli tafovutlar qayd etilmadi ($H=2,96$; $p>0,05$). Mazkur ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglarda emotsional zo'riqishning ifodalanish darajasi bir-biridan tubdan farq qilmay, kasbiy faoliyatda sodir bo'ladigan noqulay vaziyatlardan asabiy taranglikni his qilish, hayotiy muammolarga salbiy munosabatda bo'lish, qiyinchiliklar oldida qat'iyatsizlik bilan yondashish kabi psixologik stress holatlari oliygohlar va maktablarda faoliyat yuritadigan o'qituvchilarda, ish faoliyatining davomiyligidan qat'iy nazar, deyarli o'xshash tarzda yuzaga keladi. Bundan ko'rinadiki, pedagoglarda stressni boshdan kechirish jarayonlari ko'pincha ish stajlariga emas, balki boshqa omillar, xususan, faoliyat davomidagi shaxslararo munosabatlar, oilaviy muammolar yoki shaxsiy yondashuvlar, individual-psixologik xususiyatlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Keltirilgan ko'rsatkichlar asosida qayd etish mumkinki, tadqiqot jarayonida umumta'lim maktablari va oliy o'quv yurtlarida faoliyat yuritadigan pedagoglarda yuzaga keladigan frustratsion tolerantlik hamda emotsional zo'riqish holatlari bo'yicha ularning mehnat stajlari kesimida ahamiyatli farqlar ko'zga tashlanmadi. Bundan anglash mumkinki, professor-o'qituvchilar hayoti va faoliyatida sodir bo'lgan yoqimsiz holatlar uchun aybdorlarni tashqi olamdan qidirish, vaziyatni o'z holicha baholash, muammoli vaziyatni bo'rttirib idrok qilmaslik darajalari muayyan faoliyat bilan qancha muddat shug'ullanish jihatidan yaqqol tafovutlanmasligi tadqiqot natijalari orqali tasdiqlandi.

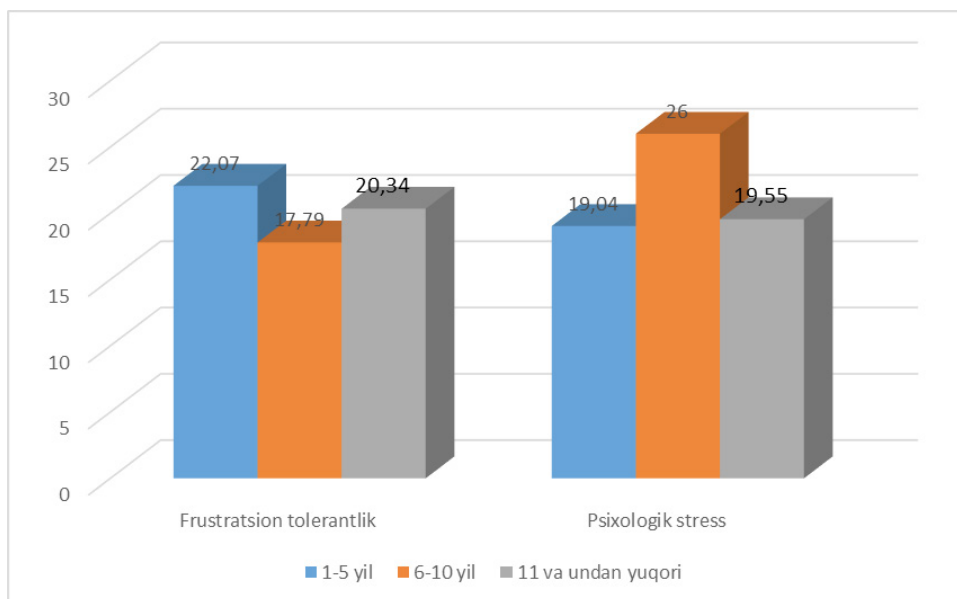
Yuqorida oliy o'quv yurtlari va umumiy o'rta ta'lim maktablarida ishlaydigan pedagoglarning natijalari umumiy tahlil qilingan bo'lsa, quyida esa har bir ta'lim tashkiloti o'qituvchilarining frustratsion tolerantlik hamda emotsional zo'riqish holatlariga oid ko'rsatkichlari mehnat stajlari bo'yicha alohida yoritiladi. Dastlab umumta'lim maktablarida faoliyat yuritadigan pedagoglarda V.V.Boykning "Frustratsiya holatini aniqlash" va N.E.Vodopyanovanning "Psixologik stress shkalasi" metodikalari bo'yicha qayd etilgan ko'rsatkichlar 3-jadval va 3-rasmda aks ettirilgan.

3-jadval: Umumta'lim maktablari pedagoglarida frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning mehnat stajlari kesimida ifodalanishi (N=154) (Kruskal-Uollis H-mezone bo'yicha)

Komponentlar	Mehnat staji	Ranglar o'rtachasi	H (Kruskal-Uollis qiymati)	p (ishonchilik darajasi)
Frustratsion tolerantlik	1-5 yil	22,07	0,69	$p>0,05$
	6-10 yil	17,79		
	11 va undan yuqori	20,34		
Psixologik stress	1-5 yil	19,04	1,90	$p>0,05$
	6-10 yil	26,00		
	11 va undan yuqori	19,55		

3-jadvalda qayd etilgan natijalarga binoan, umumta'lim maktablarida ishlovchi o'qituvchilarda frustratsion tolerantlikning yuzaga kelishi bo'yicha mehnat stajlari kesimida ahamiyatli tafovutlar mavjud emasligi kuzatildi ($H=0,69$; $p>0,05$). Mazkur ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, mehnat va hayot faoliyatida duch kelinadigan ko'ngilsiz vaziyatlarga nisbatan barqaror munosabatda bo'lish, ish jarayonida kuzatiladigan salbiy vaziyatlar uchun astenik hissiyotlarga berilmaslik, ayrim sabablarga ko'ra amalga oshirilgan tasodifiy xatti-harakatlar uchun hamkasblar va atrofdagi insonlar oldida noqulay ahvolda qolmaslik kabi holatlar umumiy o'rta ta'lim maktablarida 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglarda bir xil tarzda namoyon bo'ladi. Bundan ma'lumki, pedagoglardagi kutilmagan noxush hodisalarda o'z-o'zini past baholash, maqsadga erisha olmaganlikdan qoniqmaslik singari frustratsiya xususiyatlari ularda har doim ham mehnat stajlari negizida yuzaga kelmasligi mumkin.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq vaqt mobaynida faoliyat yuritib kelayotgan pedagoglarning psixologik stress bo'yicha natijalari taqqoslanganda, ushbu qiymatlar orasida ahamiyatli farqlar aniqlanmadi ($H=1,90$; $p>0,05$). Natijalardan ma'lumki, mehnat jarayonida sodir bo'lgan ko'ngilsiz voqeeliklarning salbiy tomonlariga ko'proq urg'u berish, arzimmas sabablardan tez asabiylashish, hissiy ta'sirchanlikning haddan tashqari oshib ketishi, o'zida zo'riqishlarni his qilish holatlari kasbiy faoliyatning barcha davrlarida birdek kuzatilib, muayyan muddatning alohida o'ringa egaligi qayd etilmadi. Demak, maktab o'qituvchilari ta'lim tashkilotida qancha davrdan buyon ishlashidan qat'iy nazar salbiy ta'sirlar, shaxslararo munosabatlardagi qiyinchiliklar sababli psixologik stressga berilib qolish ehtimoli mavjudligi ayon bo'ladi.

3-rasm: Umumta'lim maktablari pedagoglarida frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning mehnat stajlari kesimida aks ettirilishi (N=154)

Aniqlangan ko'rsatkichlar asosida qayd etish joizki, tadqiqot natijalariga ko'ra umumta'lim maktablarida o'z mehnat faoliyatini olib boradigan pedagoglarda frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha ahamiyatli farqlar aniqlanmadi. Bundan ma'lum bo'ladiki, kasbiy faoliyat davomida namoyon bo'ladigan qiyin vaziyatlarga chidamlilik, maqsadga erishish yo'lidagi to'siqlarga umidsiz munosabatda bo'lmaslik kabi frustratsion tolerantlik sifatleri, shuningdek, emotsional zo'riqishlarni boshdan kechirish, ishchanlik kayfiyatining pasayishi singari psixologik stress holatlari mehnat stajlari kesimida bir xil tarzda namoyon bo'ladi.

Shu bilan bir qatorda, mazkur metodikalar bo'yicha oliy ta'lim muassasalarida dars beradigan professor-o'qituvchilar qayd etgan ko'rsatkichlari ham alohida mehnat stajlari kesimida o'rganilib, ularning natijalari 4-jadval va 4-rasmda ifodalangan.

4-jadvalda aks ettirilgan natijalarga ko'ra, frustratsion tolerantlikning namoyon bo'lishi bo'yicha oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritadigan professor-o'qituvchilar natijalari o'rtasida mehnat stajlari kesimida ahamiyatli tafovutlar qayd etilmadi ($H=1,19$; $p>0,05$). Mazkur ko'rsatkichlardan anglash mumkinki, oliygohlarda 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq vaqt mobaynida ishlab kelayotgan pedagoglar frustratsiyani bir-biridan farqli ravishda boshdan kechirishmaydi. Oliy o'quv yurtlarida dars beruvchi professor-o'qituvchilarda kutilmagan muammoli vaziyatlarga tolerant munosabatda bo'lish, to'siqli holatlarni chetlab o'tishga intilish, umidsizlikka tushib qolmaslik va qat'iyatni namoyish etish singari frustratsiyaga bardoshlilik sifatleri o'xshash tarzda yuzaga kelishi tadqiqot natijalari orqali aniqlandi.

4-jadval: Oliy ta'lim pedagoglarida frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish bo'yicha tafovutlarning mehnat stajlari kesimida ifodalanishi (N=158) (Kruskal-Uollis H-mezoni bo'yicha)

Komponentlar	Mehnat staji	Ranglar o'rtachasi	H (Kruskal-Uollis qiymati)	p (ishonchlilik darajasi)
Frustratsion tolerantlik	1-5 yil	41,78	1,19	$p>0,05$
	6-10 yil	34,57		
	11 va undan yuqori	38,73		
Psixologik stress	1-5 yil	39,58	1,51	$p>0,05$
	6-10 yil	47,14		
	11 va undan yuqori	37,08		

Psixologik stressning namoyon bo'lishi bo'yicha 1-5 yil, 6-10 yil va 11 yildan ortiq vaqt mobaynida mehnat qilib kelayotgan oliy ta'lim sohasi vakillarining natijalari o'rganilganda, mazkur ko'rsatkichlar orasida ahamiyatli tafovutlar qayd etilmadi ($H=1,51$; $p>0,05$). Bundan ko'rinadiki, oliygoh professor-o'qituvchilarida mehnat jaryonida paydo bo'ladigan stressogen omillarga ta'sirchanlik, o'zida doimiy charchoqni his qilish, kasbiy ishtiyoq-

ning pasayishi, shaxslararo munosabatlardagi tajanglik, agressivlik holatlari turli ish stajlari bo'yicha birdek uchraydi. Natijalardan anglash mumkinki, psixologik stressning oliy ta'lim muassasalari pedagoglarida kuzatilishi har doim ham ularning ushbu tashkilotda necha yildan buyon ishlashi bilan belgilanmaydi.

Qayd etish joizki, tadqiqot jarayonida oliy ta'limda turli mehnat stajlariga ega bo'lgan professor-o'qituvchilarning frustratsion tolerantlik va emotsional zo'riqish natijalari bo'yicha ahamiyatli farqlar ko'zga tashlanmadi. Bundan anglash mumkinki, ish faoliyatida turli noxush masalalarga duch kelganda tushkunlikka tushmaslik, maqsadga erishishdagi qat'iyatni saqlab qolish, shu bilan birga stresslarni boshdan kechirish, hissiy ta'sirchanlik darajalari mehnat stajlari kesimida o'zaro yaqqol tafovutlanmasligi tadqiqot natijalari orqali qayd etildi.

XULOSA

Pedagoglarda mehnat jarayonida frustratsiya turli omillar negizida shakllanib, emotsional holatlarning barqarorligiga salbiy ta'sir etadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalari pedagoglarida frustratsion tolerantlikning namoyon bo'lishi hamda uning kechishi ko'pincha tashkilotdagi faoliyat davriyligiga bog'liq bo'lmaydi, ushbu holatni aniqlangan natijalar orqali tasdiqlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rosenzweig S. The children's Form of the Rosenzweig Picture-Frustration Study / S. Rosenzweig, E.E. Fleming, L. Rosenzweig // J. Psychol. - 1948. -B. 26. – P. 15-29.
2. Ермолаева Л.И. Фрустрация как социально-психологический феномен: Автореф. дис.к. психол. наук. -М., 1993. -22с.
3. Заремба Г.Ф. Фрустрация в профессиональной деятельности учителя начальной школы и условия её преодоления: Автореф. дис. .к. психол. наук. -М., 1982.-23с.
4. Левитов Н.Д. Фрустрация как один из видов психических состояний // Вопросы психологии. 1967. № 6. С. 123.
5. Словарь практического психолога. Минск: Харвест, 1997. - 800с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.